

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра ґрунтознавства та охорони ґрунтів ім. проф. М. К. Шикули

«**ЗАТВЕРДЖУЮ**»
Дека́н агробіологічного факультету
Віталій КОВАЛЕНКО
“_____” _____ 2025 р.

“**СХВАЛЕНО**”
на засіданні кафедри ґрунтознавства та охорони ґрунтів
ім. проф. М. К. Шикули
Протокол № 6 від “23” 01 2025 р.
В.о. завідувача кафедри
Ростислав БОГДАНОВИЧ

“**РОЗГЛЯНУТО**”
Гарант ОП Садівництво, плодoовочівництво та
виноградарство
Іван ФЕДОСІЙ

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Сільськогосподарська мікробіологія та вірусологія

Галузь знань 20 Аграрні науки і продовольство
Спеціальність 203 Садівництво, плодoовочівництво і виноградарство
Освітня програма Садівництво, плодoовочівництво та виноградарство
Факультет Агробіологічний
Розробники: професор, доктор с.-г. наук, старший науковий співробітник
Тетяна МЕЛЬНИЧУК, доцент, кандидат с.-г. наук Марія ФЕДЕЛЕСЬ-
ГЛАДИНЕЦЬ

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни
Сільськогосподарська мікробіологія та вірусологія

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>бакалавр</i>	
Спеціальність	<i>203 Садівництво, плодоовочівництво і виноградарство</i>	
Освітня програма	<i>Садівництво, плодоовочівництво і виноградарство</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Форма контролю	<i>екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Денна форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Курс (рік підготовки)	1	2
Семестр	2	1
Лекційні заняття	<i>15 год.</i>	
Лабораторні заняття	<i>30 год.</i>	
Самостійна робота	<i>75 год.</i>	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	<i>4 год.</i>	

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: засвоєння теоретичних основ та формування практичних навичок студентів у процесах взаємовідносин мікроорганізмів з вищими рослинами, керування мікробіологічними процесами, створення мікробіологічних засобів захисту рослин, бактеріальних добрив та біопрепаратів для збільшення врожайності сільськогосподарських культур і якості продукції, очищення забруднених ґрунтів токсичними сполуками.

Завдання: розширення сучасних знань щодо морфології, ультраструктури, систематики, генетики, фізіології та екології мікроорганізмів, їх метаболізму та ролі в перетворенні органічних та неорганічних речовин при ґрунтоутворенні та підвищенні родючості ґрунту, що дозволить застосовувати отримані теоретичні та практичні знання при вирішенні прикладних питань аграрної науки та виробництва.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати фахові спеціалізовані складні задачі та практичні проблеми професійної діяльності у садівництві і виноградарстві або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальні компетентності (ЗК):

ЗК11. Прагнення до збереження навколишнього середовища;

спеціальні (фахові) компетентності (ФК):

ФК 2. Здатність використовувати навички для вирощування посадкового матеріалу плодкових, ягідних культур і винограду, розмноження овоче-баштанних рослин у відкритому і закритому ґрунті та грибів;

ФК 3. Здатність використовувати на практиці основні біологічні і агротехнологічні концепції, правила і теорії, пов'язані з плодовими, овочевими рослинами і виноградом;

ФК 8. Здатність використовувати факти і досвід новітніх сучасних досягнень у садівництві і виноградарстві.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН9. Володіти методами спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, а також культивування об'єктів і підтримання стабільності плодовоовочевих агроценозів із збереженням природного різноманіття.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної (заочної) форми здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	ус ьо го	у тому числі					усь ого	у тому числі					
			л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Розвиток мікробіології, характеристика основних груп мікроорганізмів														
Т е	1	8	1		2		5							
Тема 2. Морфологія основних таксономічних груп мікроорганізмів	2	8	1		2		5							
Тема 3. Особливості метаболізму мікроорганізмів	3	8	1		2		5							
Тема 4. Особливості живлення і дихання мікроорганізмів	4	8	1		2		5							
Тема 5 Вплив факторів зовнішнього середовища на мікроорганізми	5	8	1		2		5							
Разом за змістовим модулем 1		40	5		10		25							
Змістовий модуль 2. Генетика мікроорганізмів, їх участь в перетворенні сполук в природі														

Тема 1. Генетика мікроорганізмів	6	8	1	2	5						
Тема 2. Роль мікроорганізмів в перетворенні сполук вуглецю	7	8	1	2	5						
Тема 3. Процеси бродіння	8	8	1	2	5						
Тема 4. Перетворення мікроорганізмами сполук азоту	9	8	1	2	5						
Тема 5. Перетворення мікроорганізмами сполук сірки, фосфору та заліза	10	8	1	2	5						
Разом за змістовим модулем 2		40	5	10	25						
Змістовий модуль 3 Роль мікроорганізмів в процесах ґрунтоутворення та родючості ґрунту											
Тема 1. Взаємовідношення мікроорганізмів в агробіоценозах	11	8	1	2	5						
Тема 2. Мікробні препарати удобрювальної дії та для захисту рослин	12	8	1	2	5						
Тема 3. Мікроорганізми і біологічне землеробство	13	8	1	2	5						
Тема 4. Будова і екологія вірусів.	14	8	1	2	5						
Тема 5. Віруси рослин	15	8	1	2	5						
Разом за змістовим модулем 3		40	5	10	25						
Усього годин	120		15	30	75						

3. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Техніка безпеки, організація, обладнання та правила роботи в мікробіологічній лабораторії. Методи стерилізації.	2
2	Будова мікроскопу, види мікроскопії та правила користування імерсійним об'єктивом мікроскопу. Правила техніки мікроскопії при дослідженні мікроорганізмів у живому стані.	2
3	Морфологічна різноманітність мікроорганізмів.	2
4	Дослідження мікроорганізмів у забарвлених мазках.	2
5	Поживні середовища для культивування мікроорганізмів.	2
6	Визначення мікробіоти довкілля.	2
7	Вивчення чутливості бактерій до антибіотиків чи пестицидів.	2
8	Визначення токсичності ґрунту методом обростання грудочок азотобактером.	2
9	Аеробний та анаеробний розклад клітковини.	2
10	Виділення чистих культур мікроорганізмів і їх культивування.	2
11	Мікробіологічний аналіз ґрунту.	2
12	Вивчення процесу передпосівної інокуляції насіння з використанням мікробних препаратів.	2

13	Оцінка ефективності інокуляції бобових культур бульбочковими бактеріями.	2
14	Біологічна активність ґрунту.	2
15	Рослини-індикатори вірусних інфекцій. Експериментальне ураження лабораторних рослин.	2
Усього		30

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку мікробіології. Видатні вчені мікробіологи.	5
2	Відкриття вірусів та історія розвитку вірусології.	5
3	Симптоми ураження рослин вірусами.	5
4	Ґрунт як середовище існування мікроорганізмів.	5
5	Антропогенний вплив на мікроорганізми ґрунту.	5
6	Мікробна трансформація гумусу.	5
7	Мікробні препарати для сільського господарства.	5
8	Види бродіння та збудники процесу. Аеробний та анаеробний розклад клітковини. Практичне значення процесів бродіння.	5
9	Життєві цикли рослинних вірусів.	5
10	Амоніфікація, нітрифікація сполук азоту в ґрунті, азотфіксація та денітрифікація, роль цих процесів в родючості ґрунту.	5
11	Мікробіологічний моніторинг ґрунтів.	5
12	Роль мікроорганізмів у формуванні родючості ґрунтів за різних систем землеробства.	5
13	Епіфітна мікробіота рослин і насіння.	5
14	Вплив чинників на специфічність, вірулентність і активність бульбочкових бактерій.	5
15	Сполуки, які продукують мікроорганізми.	5
Усього		75

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- захист лабораторних та практичних робіт.

6. Методи навчання:

- ✓ словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- ✓ практичний метод (лабораторні, практичні заняття);
- ✓ наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- ✓ робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анування, рецензування, складання реферату);
- ✓ відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- ✓ самостійна робота (виконання завдань).

7. Методи оцінювання.

екзамен; усне або письмове опитування; модульне тестування; захист лабораторних робіт.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

9. Навчально-методичне забезпечення

- ✓ електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - 3924);
- ✓ конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- ✓ підручники, навчальні посібники, практикуми;
- ✓ методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Пирог Т. П. Загальна мікробіологія : підручник. Київ : НУХТ, 2004. 471 с.
2. Іутинська Г.О. Ґрунтова мікробіологія : навч. посіб. Київ:Арістей, 2006.284 с.
3. Вірусологія : навч. посіб. / [В. П. Поліщук, І. Г. Будзанівська, Т. П. Шевченко та ін.] Київ : ЦП «Компринт», 2017. 242 с.
4. Експериментальна ґрунтова мікробіологія : монографія. / [В. В. Волкогон, О. В. Надкернична, Л. М. Токмакова та ін. Київ : Аграр.наука, 2010. 464 с.
5. Бактеріоцини грамнегативних бактерій / Балко О. І. та ін. Київ : НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України», 2020. 240 с.
6. Феделеш-Гладинець М. І., Таран О. П. Сільськогосподарська мікробіологія та вірусологія : навч. посіб. Київ, 2021. 140 с.
7. Мельничук Т.М., Феделеш-Гладинець М. І. Сільськогосподарська мікробіологія та вірусологія. Методичні вказівки до виконання лабораторних занять та самостійних робіт для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 203 - «Садівництво, плодоовочівництво та виноградарство». Київ, 2024. 49 с.
8. <http://www.nbuuv.gov.ua>
9. <https://virology.com.ua/>
10. <https://smic.in.ua/index.php/journal>
11. <https://microbiolj.org.ua/ua/>

